

Dokumenter fra Stasi-arkivet i Berlin, som Jyllands-Posten har fået aktindsigt i, kaster lys over den østtyske efterretningstjenestes aktiviteter i handelsfirmaet Ulf Olsen A/S. Arkivfoto: Jan Bauer/AP

Foto: Jens Malling

Stasi havde agentrede i Danmark

Den Kolde Krig: Handelsfirmaet Ulf Olsen A/S i København var i 1980'erne infiltreret af medarbejdere for den østtyske efterretningstjeneste. Frigivne dokumenter fra Stasi-arkivet i Berlin løfter sløret for den fremmede magts aktiviteter på dansk jord.

JENS MALLING

indblik@jp.dk

BERLIN

Uforklarlige indbrud på Østerbro – professionelt udført, men hvor intet blev stjålet. Nervefyldte møder mellem agenter fra fremmede efterretningstjenester på dansk jord. Hæsblæsende biljagter fra den ene side af Jerntæppet til den anden. Det lyder som scener fra en fantasifuld spionthriller, men er alle episoder, der udspringer sig omkring Ulf Olsen A/S – et dansk-østtysk selskab med adresse i København, som under Den Kolde Krig havde specialiseret sig i handel med DDR.

Ulf Olsen A/S handlede især med avancerede optiske produkter, blandt andet fotoudstyr, kikkerter og mikroskoper. Firmaet var et såkaldt *gemischte Gesellschaft*, hvilket vil sige, at ejerskabet var delt mellem danske privatpersoner og den østtyske stat. DDR-virksomheden Carl Zeiss Jena opkøbte i 1969 størstedelen af Ulf Olsen A/S, hvorefter det var muligt at placere østtyske erhvervsfolk og agenter på virksomheden. Ulf Olsen A/S var den eneste virksomhed i Danmark, hvor Stasis infiltration var så intens. På den måde udgjorde firmaet et helt specielt tilfælde.

En høj stabel dokumenter fra Stasi-arkivet i Berlin, som Jyllands-Posten har fået aktindsigt i, kaster lys over den østtyske efterretningstjenestes aktiviteter i handelsfirmaet. På flere af dem står der med versaler øverst på siden "STRENG GEHEIM!" – strengt fortroligt.

Med gammeldags skrivemaskineskrift gør dokumenterne blandt andet rede for, hvordan Stasi-officerer og deres informanter fra Danmark mødtes forskellige steder i Østberlin i tiden, da tasmørket sænkede sig over arbejder- og bonderepublikken. Inerti og ineffektivitet kendetegnede 1980'ernes Østtyskland. Landet gik sin undergang i

møde. Men det kan sagtens tænkes, at den svære tid blot gjorde de grå uniformer endnu mere sammenbidte og fast besluttede i deres indsats mod det kapitalistiske udland og derfor beordrede skærpet overvågning af danske statsborgere gennem den indflydelse, som den østtyske efterretningstjeneste havde i Ulf Olsen A/S.

Minimum tre østtyske efterretningsfolk var udstationeret til firmaet på forskellige tidspunkter. Virksomheden havde altid mindst en østtysker ansat.

Måltrettet efterretningsaktivitet

En af rapporterne fra Stasi-arkivet forklarer eksplicit, hvordan operationerne oppe i Danmark skulle skride frem:

Den 13. november 1985 kl. 14 trådte en højtstående medarbejder i Ulf Olsen A/S med østtysk statsborgerskab – Stasi har givet ham dækningsnavnet "Taler" – ind ad døren til det mondæne Hotel Sofia i DDR's hovedstad. Her mødtes han i halvanden time med hauptmann Banser, der er rapportens forfatter.

"Taler" fik på ny stillet opgaven at »analyser« københavner-virksomhedens ansatte og kontaktpartnere. Han skulle skaffe kilde-materiale i Danmark, der kunne give et overblik over potentiel »fjendeaktivitet«.

Østtyskerne var særligt årvågne, efter at det var kommet til deres kendskab, at amerikanske CIA – en af Stasis hovedmodstandere under Den Kolde Krig – havde skærpet interessen for, hvad der egentlig foregik i Ulf Olsen A/S. Allerede i april 1983 konkluderede Stasi ifølge en anden rapport, at »fjendtlighedsindede kræfter arbejder offensivt« mod handelsfirmaet i København, og at det »står i centrum for efterretningsaktivitet«.

At CIA havde rettet søgelyset mod Ulf Olsen A/S skyldtes en mistanke om, at virksomheden brød den embargo, som USA og flere andre vestlige lande, herunder Danmark, havde indført mod Østblokken.

Mistanken var ifølge en tredje rapport fra Stasi-arkivet ikke ubegrundet. Af denne rapport fremgik det, at DDR-fabrikken VEB Carl Zeiss i byen Jena i januar 1984 ville købe computerudstyr af et vesttysk firma for at udvikle en speciel type software. Desværre stod Carl Zeiss Jena på de vestlige landes embargoliste, fordi virksomheden producerede til den østtyske militærindustri. For at omgå embargoen blev løsningen ifølge rapporten, at Ulf Olsen A/S købte computerudstyret i Vesttyskland og via København leverede det til DDR-virksomheden i Jena.

USA's ambassadesekretær på besøg

Amerikanerne var så utilfredse med denne formodede trafik, at tredjeseekretæren for USA's ambassade i Danmark, Michael H. Schwartz, om formiddagen den 30. december 1982 troppede op hos Ulf Olsen A/S, Drejøgade 9 på Østerbro. Schwartz holdt et halv time langt møde med handelsfirmaets danske ejer, Knud Zindel, som senere samme dag indviede "Taler" i, hvad de talte om. Schwartz krævede at få udleveret en række informationer om Ulf Olsen A/S: virksomhedens struktur, personalets sammensætning og antal DDR-borgere blandt medarbejderne.

Schwartz var, ifølge den rapport, som "Taler" gav sin overordnede i Stasi, så gal i skralden, at han hen mod samtaleafslutning truede Zindel og Ulf Olsen A/S:

»Hvis firmaet bryder embargo-bestemmelserne, vil den amerikanske repræsentation sætte den danske efterretningstjeneste i spil.«

Rapporten indholder også Stasis vurdering af Schwartz:

»Det må formodes, at Schwartz er CIA-medarbejder eller handler i CIA's tjeneste,« skrev hauptmann Banser.

Midt i februar 1983 – mindre end to måneder efter, at amerikaneren var på besøg i Drejøgade og krævede at få udleveret særlige

oplysninger om Ulf Olsen A/S – erfarede "Taler", at der havde været indbrud i virksomheden. En del skabe og skrivebordskuffer var brudt op. De havde fået flere tydelige ridser og skrabermærker i processen. Zindel formodede, at firmaets dokumenter var blevet gennemsoget. Der manglede dog ikke noget.

Episoden på Falster

Spændingen omkring aktiviteterne i Ulf Olsen A/S nåede et højdepunkt fredag den 15. april 1983 omkring kl. ni om aftenen – det er en dato, hvor repræsentanter for to fjendtlighedsindede efterretningstjenester stod ansigt til ansigt på dansk jord.

"Taler" havde været på en ugelang tjenesterejse i Jena i Østtyskland. Da han på vej tilbage mod København kørte fra færgen i Gedser, startede en personbil af mærket Ford Escort motoren og satte efter ham. Ved tilkørslen til hovedvejen mod København stoppede de to skikkelser i Forden "Taler" med en "slikkepind" som dem, færdselspolitiet bruger. De talte tysk uden accent og fortalte "Taler", at de udmærket vidste, at han arbejdede for Stasi.

Ifølge en af Stasis rapporter om hændelsen arbejdede de to mænd for den vesttyske efterretningsvæsen BND. At de tog kontakt til "Taler" var angiveligt et forsøg på at hverve ham som dobbeltagent. Episoden på Falster satte Stasi i højt alarmberedskab. "Taler" blev indkaldt til timelange forhør for at klarlægge de mindste detaljer. Agentens overordnede beskæftigede sig side op og side ned med at vurdere hans personlighed for at komme frem til, hvor troværdigt han havde gengivet forløbet.

Biljagt gennem Jerntæppet

Ophidselsen blandt Stasi-officererne nåede tilsvarende højder året efter. Den 13. februar 1984 tog makkerparret "Taler" og Zindel på forretningsrejse for Ulf Olsen A/S i byen